

Ed.

338. Frumvarp til laga

[172. mál]

um varnir gegn kynsjúkdómum.

(Lagt fyrir Alþingi á 99. löggjafarþingi 1977—78.)

1. gr.

Eftirtaldir sjúkdómar skulu nefndir einu nafni kynsjúkdómar:
Sárasótt (syphilis),
lekandi (gonorrhoea),
þvagrásarbólga af öðrum orsökum (nongonococcal urethritis),
linsæri (ulcus molle), lymphogranuloma venereum og granuloma inguinale,
Taka lög in aðeins til sjúkdóma þessara meðan þeir eru smitandi.

2. gr.

Hver sem sýkist af kynsjúkdómi, eða hefur grun um að svo sé, skal leita sér læknishjálpar þegar í stað. Honum er skylt að fara í einu og öllu eftir fyrirmælum þeim, sem læknir gefur honum um meðferð sjúkdómsins og varúð gegn smitun annarra.

3. gr.

Veita skal þeim sjúklingum, sem haldnir eru kynsjúkdómum eða grunur leikur á að svo sé, ókeypis læknishjálp á heilsugæslustöð. Nær sú hjálp til allrar læknishjálpar, nauðsynlegra rannsókna og lyfja. Þar sem til staðar eru stofnanir eða sérfræðingar á sviði kynsjúkdómavarna skal sjúklingum vísað þangað sé þess nokkur kostur.

4. gr.

Læknar skulu skrá sérstaklega alla sjúklinga með kynsjúkdóma. Skráningum skal hagað þannig, að sjúklingur skal auðkenndur með upphafsstöfum og fæðingarnúmeri á þar til gert eyðublað, sem skrifstofa landlæknis gefur út. Sérhver starfandi læknir skal annast þessa skráningu eftir því sem þurfa þykir og senda héraðslækni. í Reykjavík borgarlækni. Lokaskráning og úrvinnsla gagna fer fram hjá landlæknisembættinu.

Tíðni kynsjúkdóma skal tilfærð á venjulegan hátt á mánaðar- eða vikuskram þeim, sem læknum er skylt að senda viðkomandi héraðslækni, sem síðan annast skýrslugerð til landlæknis. Sé rökstuddur grunur um, að sjúklingur hafi kynsjúkdóm, skal hann skráður, þótt eigi hafi fundist óræk merki þess, að hann sé sjúkur.

5. gr.

Læknir skal útskýra fyrir sjúklingum með kynsjúkdóma, hvað að þeim gangi. Læknir skal skýra vandlega fyrir þeim hvernig sjúkdómur smíti, hvernig varúðar beri að gæta og að sé út af brugðið varði slíkt hegningu samkv. almennum hegningarlögum. Þá skal læknir ennfremur fá hverjum sjúkling, sem til hans leitar vegna kynsjúkdóms, prentaðar leiðbeiningar, sem landlæknir lætur í té. Í öllum íslenskum skipum skal vera alþjóðleg bók um kynsjúkdóma og eitt eintak af lögum þessum skal fylgja lyfjakistli skipsins.

6. gr.

Hafi læknir greint kynsjúkdóm skal hann grennslast vandlega eftir því af hverjum sjúklingur hefur smitast, svo og hverja sjúklingur kann að hafa smitað. Sjúklingur skal láta í té alla vitneskju sína um það efni. Læknirinn skal gera gangskör að því að hinir grunuðu séu rannsakaðir og teknir til meðferðar ef þörf krefur. Lögreglu-yfirvöld skulu aðstoða lækni telji hann þörf á aðstoð. Sé um að ræða einstaklinga í öðru lækniheraði skal tilkynna hlutaðeigandi héraðslækni það tafarlaust og ber hann upp frá því ábyrgð á framkvæmd rannsóknarinnar.

7. gr.

Sérhverjum, sem starfs síns vegna kemst að nöfnum sjúklinga og heilsufari þeirra, ber að gæta þagnælsku þar um, nema lög bjóði annað eða brýn nauðsyn krefji, t. d. vegna yfirvofandi smitunar.

8. gr.

Komi kynsjúkdómur upp á stað þar sem enginn læknir er, eða þar sem erfitt er að ná í fullkomna lækniþjónustu, skal landlækni heimilt að senda þangað lækni svo fljótt sem auðið er, til þess að gera allar nauðsynlegar ráðstafanir og veita sjúklingum læknishjálp. Kostnaður við slíkar ráðstafanir greiðist úr ríkissjóði.

9. gr.

Í grunnskólum skal veita fræðslu um kynsjúkdóma og varnir gegn þeim. Menntamálaráðuneytið kveður á um námsefni og tilhögun fræðslunnar í samráði við yfirlækni húð- og kynsjúkdómadeildar Heilsuverndunarstöðvar Reykjavíkur, landlækni og skólayfirlækni.

10. gr.

Með mál, sem rísa kunna út af brotum á lögum þessum, skal farið að hætti opinberra mála.

11. gr.

Fyrir brot gegn lögum þessum skal refsa með sektum, nema þyngri refsing liggji við samkv. almennum hegningarlögum.

12. gr.

Lög þessi öðlast þegar gildi.

Við gildistöku þessara laga falla úr gildi lög nr. 91/1932 um varnir gegn kynsjúkdómum.

A t h u g a s e m d i r v i ð l a g a f r u m v a r p þ e t t a .

Í júnímánuði sl. skipaði heilbrigðis- og tryggingaráðherra nefnd undir forsæti landlæknis til þess að endurskoða gildandi lög um varnir gegn kynsjúkdómum. Þessi nefnd skilaði tillögum sínum skömmu fyrir áramót og er frv. þetta að miklu leyti byggt á þeim.

Eldri lög um varnir gegn kynsjúkdómum eru frá árinu 1932 og eru sem vænta má úrelt. Á þeim tíma sem þau lög voru sett var lítið hægt að gera til þess að lækna kynsjúkdóma, þannig að lögin tóku fyrst og fremst mið af því að reyna að hefta útbreiðslu þessara sjúkdóma og voru lögin samín með sérstöku tilliti til þess. Mörg ákvæði laganna frá 1932 eiga því ekki lengur við, þegar möguleikar eru á að lækna kynsjúkdóma á tiltölulega auðveldan hátt.

Enn hann dag í dag eru kynsjúkdómar talsvert heilbrigðisvandamál og hefur þeim fjölgað hérlandis sem og í nágrannalöndunum á undanfórnum árum. Orsakir þessarar fjölgunar eru margvíslegar, en þær eru miklu fremur félagslegar en lækni-fræðilegar. Vegna þessa er full ástæða til þess að endurskoða löggjöfina og færa hana í raunverulegra horf.

Við samningu frumvarpsins var fyrst og fremst lögð áhersla á eftirtalin atriði:

1. Skráningu kynsjúkdóma.
2. Að afla lagaheimilda til þess að leita að sýktum einstaklingum og veita þeim meðferð.
3. Að veita fræðslu um kynsjúkdóma, einkum fyrir ungmenni.

Skráning kynsjúkdóma er alls staðar ófullkomin og hefur verið svo hérlandis einnig. Þótt tíðni kynsjúkdóma hér sé sú lægsta í Evrópu. Samkvæmt þessu frumvarpi er ætlunin að breyta skráningu þeirra þannig, að lækni, sem greinir kynsjúkdóm,

er gert skylt að senda landlækni á sérstöku eyðublaði upplýsingar um hvaða sjúkdóm sé um að ræða. Sjúklingur yrði auðkenndur á þann hátt, að ekki er augljóst hver í hlut eigi. Að sjálfsögðu er gert ráð fyrir mjög strangri þagnarskyldu hvað snertir þá, er eftir lögunum eiga að starfa með hliðsjón af þeim upplýsingum, sem fram koma. Við gerð eyðublaðs verði þess gætt að hafa það einfalt og auðvelt í notkun og ætti slíkt eyðublað því ekki að hamla gegn skráningu. Frumvarpið gerir ráð fyrir öðru nýmæli, en það er að fleiri sjúkdómar verði skráningarskyldir og er þar bætt við lymphogranuloma venereum, granuloma inguinale og þvagrásarbólgu af öðrum orsökum en lekanda (nongonococcal urethritis). Síðastnefndi sjúkdómurinn er mjög algengur og er því skráning á tíðni hans afar mikilvæg.

Ennfremur verður að telja mjög nauðsynlegt að hafa heimild til að leita að sjúklingum, sem kynnu að vera haldnir kynsjúkdómum, og veita þeim viðeigandi meðferð, ef þurfa þykir.

Hér verður þó að gæta þess að vara ber eindregið við ofnotkun slíkrar heimildar og mun nánast óþekkt hér á landi að grípa hafi þurft til hennar.

Annað nýmæli, sem e. t. v. er merkilegast, er að frumvarpið gerir ráð fyrir fræðslu um kynsjúkdóma á grunnskólastigi. Ætlast er til þess að sú fræðsla tengist almennri kynfræðslu í skólum, en samkvæmt lögum nr. 25/1975 um ráðgjöf og fræðslu varðandi kynlíf og barneignir og um fóstureyðingar og ófrjósemisaðgerðir, er gert ráð fyrir fræðslu um kynlíf og siðfræði kynlífsins á skyldunámsstigi í skólum landsins, jafnframt því sem veita skal slíka fræðslu á öðrum námsstigum. Fræðsla um einkenni kynsjúkdóma og varnir gegn þeim er að líkindum besta vopnið gegn útbreiðslu þessara sjúkdóma. Til þess að auðvelda kennslu á þessu sviði þyrfti að semja bækling þar sem helstu atriði varðandi kynsjúkdóma eru útskýrð á aðgengilegu máli.

Athugasemdir við einstakar greinar.

Um 1. gr.

Í þessari grein eru taldir upp þeir sjúkdómar, sem nefndir skulu einu nafni kynsjúkdómar. Lögunum er eingöngu ætlað að ná til þessara tilgreindu sjúkdóma og því eingöngu meðan þeir eru smitandi. Um aðra kynsjúkdóma er raunverulega ekki um að ræða hér né í nágrannalöndunum.

Um 2. gr.

Hér er lögð sú skylda á hvern þann sem sýkist af kynsjúkdómi að hann leiti sér þegar í stað læknishjálpar. Jafnframt er hverjum þeim, sem grun hefur um að hann sé haldinn kynsjúkdómi, gert skylt að leita sér læknishjálpar þegar í stað. Vegna þess hversu veigamikið er að hægt sé að koma í veg fyrir smitun þegar um er að ræða kynsjúkdóma er ennfremur nauðsynlegt að hverjum slíkum einstaklingi sé gert skylt að fara í einu og öllu eftir fyrirmælum þeim, sem lækni gefur um meðferð sjúkdómsins og varúð gegn smitun annarra. Slíka skyldu er reyndar að finna í almennum hegningarlögum, þ. e. í 175. gr., en rétt þykir að áréttta þetta sérstaklega í þessum lögum, þar sem mjög mikilvægt er að viðkomandi haldi í heiðri þau fyrirmæli, sem þeim er gert að fara eftir.

Um 3. gr.

Í þessari grein er gert ráð fyrir því að þeim sjúklingum, sem haldnir eru kynsjúkdómum eða sem grunur leikur á að séu haldnir þeim, sé veitt ókeypis læknishjálp á viðkomandi heilsugæslustöðvum. Nær sú hjálpar til allrar læknishjálpar er að gagni getur komið við lækningu á slíkum sjúkdómi. Í lögum nr. 56/1973 um heilbrigðisþjónustu er gert ráð fyrir því að á heilsugæslustöð skuli m. a. veita heilsumvernd sem fólgin er í t. d. kynsjúkdómavörnum. Þannig eru þegar fyrir lagaákvæði, er kveða á um slíka starfsemi á heilsugæslustöðvum. Mundi allur kostnaður við kynsjúkdómavarnir samkv. þessum lögum greiddur af rekstrarfé viðkomandi heilsum-

gæslustöðva. Greinin gerir jafnframt ráð fyrir því að sé um að ræða sérfræðinga eða stofnanir á sviði kynsjúkdóma skuli vísa sjúklingum þangað sé þess nokkur kostur. Þarfnast slíkt ekki frekari skýringa, svo sjálfsagður hlutur sem slíkt er.

Um 4. gr.

Þessi grein fjallar sérstaklega um skráningu þeirra sjúklinga, sem haldnir eru kynsjúkdómi. Vart þarf að fjölyrða mikið um nauðsyn slíkrar skráningar. Gert er ráð fyrir því að skrifstofa landlæknis gefi út og láti í té sérstök eyðublöð til þessara skráninga og að skráningarskyldan hvíli á viðkomandi læknum og að þeir sendi skráningarnar til héraðslækna, í Reykjavík borgarlæknis, sem síðan senda skráninguna til landlæknis þar sem lokaúrvinnsla fer fram. Að öðru leyti skýrir greinin sig sjálf og má jafnframt vísa til þess sem greinir frá í athugasemdum við frumvarpið hér að framan.

Um 5. gr.

Greinin leggur ríka skyldu á lækna að þeir útskýri fyrir sjúklingum, sem haldnir eru kynsjúkdómum, hvað að þeim gangi. Það sem lækurinn þarf helst að gæta að er að skýra vandlega fyrir þeim hvernig koma eigi í veg fyrir smitun og hvernir varúðar beri að gæta. Ennfremur er mikilvægt að lækurinn geri viðkomandi grein fyrir því hversu alvarlega sé lítið á það sé út af brugðið. Lækni er ennfremur skylt að afhenda hverjum sjúklingi, sem til hans leitar vegna kynsjúkdóms, prentaðar leiðbeiningar og er gert ráð fyrir því að landlæknir annist útgáfu þeirra og láti þær í té. Gert er ráð fyrir því að í öllum íslenskum skipum skuli vera alþjóðleg bók um kynsjúkdóma og eitt eintak af lögum þessum skal fylgja lyfjakistu skipsins. Ákvæði svipaðs efnis er að finna í gömlu lögunum.

Um 6. gr.

Hér er lögð sú skylda á herðar læknum, sem greint hafa kynsjúkdóm, að þeir grennslist vandlega fyrir um það hvaðan smitun hefur borist og svo hverja sjúklingur kunnir að hafa smitað. Hér er um mjög mikilvægt atriði að ræða og má reyndar segja að þetta sé eitt af grundvallaratriðum þess að lög sem þessi ná tilgangi sínum. Sjúklingi er ennfremur skylt að láta í té alla vitneskju sína um það efni. Greinin fjallar ennfremur um skyldur lögregluþingvalda til að aðstoða lækni, telji lækur þörf á aðstoð.

Um 7. gr.

Þessi grein fjallar um þagnarskyldu þeirra, sem starfa við kynsjúkdómavarnir. Þannig er sérhverjum sem starfs síns vegna kemst að nöfnum sjúklinga og heilsufari þeirra skylt að gæta þagnarmælsku þar um nema lög bjóði annað eða brýn nauðsyn krefji. Hér getur verið um svo alvarlegt hættuástand að ræða að brýna nauðsyn beri til að koma upplýsingum áleiðis.

Um 8. gr.

Hér er gert ráð fyrir því að landlækni sé heimilt að senda lækni á staði þar sem enginn lækur er eða þar sem erfitt er að fá fullkomna læknisþjónustu, komi upp kynsjúkdómar. Slíkt ákvæði er bráðnauðsynlegt þar sem upp kann að koma sú staða að enginn lækur sé á staðnum og gera þurfi ráðstafanir til þess að fljótt verði brugðist við. Í þessu tilviki er gert ráð fyrir því að kostnaður greiðist úr ríkissjóði, en annar kostnaður vegna laganna greiðist eins og hver annar reksturskostnaður við heilsugæslustöðvar, sbr. það sem segir hér að framan um 3. gr.

Um 9. gr.

Hér er fjallað um fræðslu um kynsjúkdóma og varnir gegn þeim. Gert er ráð fyrir því að menntamálaráðuneytið kveði á um námsefni og tilhögun fræðslunnar

og hafi um það fullt samráð við yfirlækni húð- og kynsjúkdómadeildar Heilsuverndar-
stöðvar Reykjavíkur, landlækni og skólayfirlækni. Að öðru leyti vísast til þess sem
segir hér að framan í athugasemd um frumvarpið.

Þarfnast ekki skýringa.	Um 10. gr.
Þarfnast ekki skýringa.	Um 11. gr.
Þarfnast ekki skýringa.	Um 12. gr.